

ALBERT HENRY : *L'œuvre lyrique d'Henri III, duc de Brabant*. Brugge (België), De Tempel, 1948. 120 pàgs. + 13 làms.

L'obra literària del duc de Brabant Enric III només consta de quatre poesies líriques, distribuïdes entre diversos cançoners de l'Edat Mitjana. Es poca cosa : s'ha de dir que el duc va morir molt jove, el 28 de febrer de 1261, a trenta anys, després d'un regnat de tretze ; però és ben clar que les dues cançons d'amor, la pastorella i el joc-partit que ens en queden, només representen una part reduïda de la seva producció lírica.

Una llarga introducció omple gairebé la meitat del treball del Sr. Henry. Després d'una bibliografia de trenta-vuit títols, on trobem moltes obres generals, i d'una nota crítica sobre els treballs consagrats a Enric III de Brabant, l'autor ens exposa la biografia del duc i els seus lligams de parentiu amb els altres sobirans del moment : sembla que Enric III fou un príncep dolç i piadós.

Més important per a nosaltres és la posició intel·lectual, fins i tot lingüística, si ho gosem dir, del duc de Brabant. L'Estat brabantí era, sobretot, un Estat de llengua flamenca : només a l'extremitat sud, a la regió de Nivelles, es parlava un dialecte romànic del grup valló.

Enric III, però, escriu en francès, únicament en francès ; i no pas en el francès del país valló, sinó en la llengua de l'Île-de-France. El Sr. Henry usa el terme de *francià* (i no de *francès*) per a precisar bé que es tracta de la parla emprada pel veïnatge septentrional de París. Així, el duc de Brabant usava correntment tres llengües : la flamenca, per a les relacions de cada dia amb el seu poble ; la llatina, per a l'administració de l'Estat i els actes de cancelleria, i la francesa, «llengua de la família i dels divertiments espirituals» — ens diu el Sr. Henry.

Cosa estranya, no es pot pas dir que hi hagi cap tradició literària a la cort de Lovaina : si Enric III i, un segle més tard, Venceslau creen la poesia francesa, el fill d'Enric III, Joan I, i, a la primera meitat del segle XIV, Joan III, escriuen versos flamencs : es tracta, doncs, d'un gust personal d'Enric III. Sota la seva influència s'ajunten a Lovaina els prínceps cultes i els poetes de l'època : Gui de Dampierre, Charles d'Anjou, Adenet le Roi, Guillebert de Berneville, etc. El duc és l'organitzador de divertiments literaris, en els quals pren una part activa, i en tenim com a testimonis les poques poesies que ens han quedat d'ell.

Amb el respecte absolut de normes poètiques artificials, Enric III sap guardar una originalitat indiscutible : les seves estrofes són els exercicis d'un artista. Defuig sempre les al·lusions grolleres, en les quals es complauen molts dels seus contemporanis, i presenta, al contrari, un caire aristocràtic marcat.

El Sr. Henry consagra només tres pàgines a l'estudi de la llengua, i ens sembla que és molt poc. No contestarem la seva conclusió : és indiscutible que la llengua *franciana* del duc de Brabant manifesta influències picardes, bé que la part romana del ducat sigui de dialecte valló. Aquest resultat és degut al fet que el duc havia acollit a la seva cort molts poetes del nord-est de França. Però els arguments presentats per a arribar a aquesta conclusió haurien pogut tenir molta més importància ; particularment, l'estudi fonètic és totalment sacrificat. Per exemple : en la primera cançó trobem *chanter* (v. 2), *chant* (v. 3), *chanter* (v. 8), *chier* (v. 58), que manifesten el tractament francià de *κ* inicial. Però en la segona cançó trobem les formes *cascuns* (v. 1), *canter* (v. 4), *coisie*

(v. 9), *cant* (v. 17), *canter* (v. 33), confirmades per les variants gràfiques de l'aparat crític (*kascuns*, *kanter*, etc.), formes que demostren el tractament normand-picard de *k*^a inicial. La pastorella i el joc-partit ostenten les formes francianes: *chant*, *chevauchiez*, *chanter*, *chaitive*, *chevalier*, etc. Doncs aquest únic punt particular mostra l'ús general del *francià*, i la influència, accidental però important, del picard. Ens estranya que el Sr. Henry no s'hagi dedicat a aquesta recerca metòdica.

El Sr. Henry ens fa conèixer la llista dels manuscrits que contenen els textos que publica: d'algun en tenim fins a nou versions diferents. Discuteix l'atribució del poema, la seva data, estudia la versificació i transcriu la música original.

Al final del llibre trobem un índex dels mots, un altre dels noms de persones, i tretze facsímils de manuscrits.

Encara que el Sr. Henry hagi disposat d'escassos elements, els ha utilitzats molt feliçment, i la seva obra es llegeix amb el màxim interès.

Enric GUITER

Dizionario letterario Bompiani delle opere e dei personaggi di tutti i tempi e di tutte le letterature. Milano, Bompiani, 1949-50. Vol. I-IX.

Con la pubblicazione del nono ed ultimo volume riesce completa una delle opere che più fanno onore allo spirito di intraprendenza e alla cultura degli italiani. L'iniziativa privata (così rara in quest'epoca tanto incline a ricorrere a sussidi statali per le opere di cultura) dell'editore Bompiani, nonché l'accurata preparazione filologica e l'acume critico dei ben 500 suoi collaboratori, di prevalenza italiani, hanno fornito al mondo degli studiosi e degli amici delle lettere un repertorio letterario unico nel mondo, non solo perché concepito su un piano diverso dal solito, ma anche per la sua completezza e attendibilità, e per l'ottima esecuzione.

Il primo volume contiene nella sua prima parte un Dizionario dei movimenti spirituali che serve da esordio al Dizionario delle opere. Le 56 voci di questo esordio trattano non solo di movimenti letterari come Romanticismo, Secentismo ecc., ma anche di correnti filosofiche come Epicureismo, Esistenzialismo, Platonismo, religiose come Pelagianismo, Riforma, e scuola d'arte come Dadaismo, Preraffaelismo.

Segue il Dizionario delle opere, che occupa la seconda parte del primo volume e altri sei volumi (vol. I-VII), ciascuno di circa 900 pagine. Nelle singoli voci seguono al titolo dato in traduzione italiana i dati biografici dell'autore; viene poi l'esposizione del contenuto dell'opera esaminata. Questi sunti sono eseguiti con grande accuratezza; alcuni sono dei veri capolavori, come p. es. il riassunto del grande romanzo del Proust; queste esposizioni non sono qui soltanto dei sunti, ma danno anche una descrizione dell'opera sicché permettono al lettore di farsi un'idea del modo in cui il *contenuto* è stato sviluppato; le esposizioni vengono così ad essere dei veri saggi critici.

Sotto la stessa voce vengono naturalmente trattate tutte le opere dallo stesso titolo, il che permette di avere sott'occhio immediatamente anche la storia del motivo letterario attraverso i secoli, e ciò non solo in modo schematico,